

Noterat

Träff om ABM-samverkan i Norrland

Umeå den 17 – 18 mars 2009

Upprinnelsen till dagarna är det samarbetsavtal som upprättats och tecknats av länsmuseumerna i de fyra nordligaste länen i Sverige. I det avtalet har museerna enats om att ta på sig en ledande roll för två så kallade profilområden var. Murberget har ABM-samverkan och konservering som profilområden, och med detta följer ett ansvar för:

- **Utvecklingsarbete**
- **Omvärldsbevakning och system för kunskapsspridning**
- **Långsiktighet**

Träffen i Umeå var den första träffen kring ett profilområde, och det var därför glädjande att se att så många verksamheter fanns företrädna.

Närvarande

Agneta Stenberg, Forskningsarkivet vid Umeå UB

Bengt Edgren, Länsmuseum Västernorrland

Carina Strömberg, Landsarkivet Härnösand

Cuno Bernhardsson, Forskningsarkivet vid Umeå UB

Eva-Marie Sahlin, Landsarkivet Östersund/Länsbiblioteket Jämtland

Gunilla Wikström, Företagsarkivet i Västerbotten

Gunnel Hedman, Länsbiblioteket Västerbotten

Harriet Nilsson, Företagsarkivet i Västerbotten

Hillevi Wadensten, Länsmuseum Västerbotten

Karin Tegenborg-Falkdalen, Jamtli/Föreningsarkivet Jämtland

Märta Molin, Länsmuseum Västernorrland/ABM Resurs

Ola Kjellgren, Västerbottens museum

Ola Wennstedt, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM)

Per-Erik Wik, Länsbiblioteket Västernorrland

Roland, Tiger, Länsbiblioteket Västernorrland

Staffan Lundmark, ortnamns- och folkminnesarkivet i Umeå (DAUM)

Susanne Ljungström, Länsbiblioteket i Västerbotten

Tomas Olsson, region Västra Götaland/kultur

Ulrica Grubbström, Västerbottens länsmuseum

Referat

Efter gemensam lunch på Sävergården hälsade Ola Kjellgren, Västerbottens museum oss alla välkomna till Gammlia och till samtalen om utökad ABM-samverkan i Norrland.

Bengt Edgren, Länsmuseum Västernorrland – Murberget, berättade om bakgrunden till initiativet, som i korthet är det samverkansavtal som de norrländska länsmuseumerna utarbetat och undertecknat. I detta tar de olika museerna på sig ansvaret att verka regionalt kring vissa profilområden. Länsmuseum Västernorrland har konservering och ABM-samverkan som sina profiler. Att ABM-samverka kräver dock fler aktörer än museer. I Västernorrland har därför såväl landsarkivet som länsbiblioteket ställt sig bakom ABM som profilområde. I Västernorrland har länsmuseumet, landsarkivet och länsbiblioteket sedan 2003 ägt och drivit samverkansinitiativet ABM Resurs.

För att länsmuseumernas tankar kring stärkt ABM-samverkan i Norrland ska kunna utvecklas och omsättas i praktiskt arbete krävs dock en uppslutning kring ABM-frågan utanför länsmuseumerna. Att sondera detta är det huvudsakliga syftet med samtalen i Umeå.

Märta Molin berättade kort om ABM Resurs och om upplägget av dagarna.

Därefter talade Roland Tiger, Länsbiblioteket Västernorrland, om de samtal som förts och förs länsbibliotek emellan. Biblioteken har inte skrivit några direkta avtal, men i samtal ändå ringat in de olika regionernas styrkor. En av styrkorna i Västernorrland är ABM-samverkan.

Roland informerade även om det arbete inom Norrstyrelsen vilket han är involverad i. Norrstyrelsen är en ideell förening vilken har som uppgift att förbereda bildandet av en sammanhållen norrländsk region. <http://www.norrstyrelsen.se>

Under hösten 2008 inventerade Norrstyrelsen en rad kulturverksamheter. <http://www.norrstyrelsen.se/arbetsgrupperna/kultur.aspx> Denna inventering visade att Västernorrland har en styrka vad gäller ABM-institutioner och samverkan mellan dessa. Starka aktörer i Västernorrland är:

Landsarkivet i Härnösand, ett av norra Europas största arkiv

Media Konverterings centrum, Riksarkivets enhet för digitalisering i Fränsta, Ånge

SVAR, Ramsele, Riksarkivets enhet för tillgängliggörande av arkivmaterial

Ett av Sveriges två s.k. arkivcentrum, Arkivcentrum Nord i Härnösand

Arkivvetenskap vid Mittuniversitetet

Museer i fyra av länets sju kommuner

Ett hundratal hembygdsgårdar, och bibliotek med god geografisk spridning i länet

Ett världsarv med besöksanläggning och utställningar

Under våren 2009 kommer Norrstyrelsen att påbörja arbetet med att ta fram gemensamma visioner och strategier för kultursektorn.

Norrstyrelsen är ju som sagt ett resultat av regiondiskussioner, och Roland informerade om läget i den pågående regionprocessen. Frågan bereds just nu av kammarkollegiet vilket begärt in kompletteringar, för att kunna fatta beslut om utlåtande innan juli 2009.

Roland resonerade även en del kring varför det historisk varit kanske svårt att attrahera biblioteken till samverkan med arkiv och museer. Enligt Roland fungerar inte kulturarvet som en lockande ingång för bibliotek, som inte själva betraktar sig som kulturarvsinstitution. Kring detta uppstod en viss diskussion. Vi listade såväl anledningar till bibliotekens avvaktande hållning, diskuterade åtgärder för att ändra på detta förhållande och framförallt lyfte vi en rad goda exempel vilka visade att biblioteken ofta tar plats i ABM-samverkansprojekt.

Efter denna diskussion lämnades ordet över till Tomas Olsson, Västra Götaland, där han enligt egen utsaga är både kulturbyråkrat och tjänsteande på kultursekretariatet

<http://www.vgregion.se/sv/Regionkansliet/Tillvaxt--Utveckling/Kultur/Kultur/Kultursekretariatet>

Tomas ansåg själv att hans främsta bidrag under de kommande dagarna främst skulle vara att dela med sig av den erfarenhet man byggt upp under den drygt 10-åriga regionprocessen. Tomas tyckte att han ibland kunde lika regionprocessen med en backpacker-resa.

Tomas kunde även konstatera att ABM-frågan just nu är ganska död i strategidokument och annat, men att den lever på regional och lokalnivå, inte minst i Norrland. Tomas bad oss reflektera över om ABM är en tjänstemannaprodukt och om så är fallet, vilka effekter detta kan ha för oss? Vad händer med regionala initiativ som inte har stöd i t ex kulturutredningen?

Tomas såg den stora regionen som en bra utgångspunkt för nya samarbeten och som en garant för institutionsförnyelse. Vad gäller Västra Götaland, har storleken definitivt betydelse, enligt Tomas. Kulturnämnden är stor och enligt Tomas kan man i vissa avseenden likna den vid ett departement. Enligt Tomas har regionprocessen skakat om ordentligt, men även givit oanade och oväntade förutsättningar.

Vad gäller ABM i Västra Götaland har man koncentrerat sig på *Kraftkälla*, ett samverkansprojekt främst med bäring mot livslångt lärande. Detta arbete har varit framgångsrikt, även om sjukvårdsfrågan stort dominerat regiondebatten i Västra Götaland.

<http://www.vgregion.se/Regionkansliet/Tillvaxt--Utveckling/Kultur/Kultur---gammal-version/Handlingsprogram-2007>

Så kom vi att tala om Kulturutredningen. Tomas uppmanade oss att se den som ett tidsdokument som på ett mycket tydligt sätt speglar bilden av – synen på kultur idag. Tomas menade att bara för att ABM inte nämns så bör man läsa utredningen för att få en bild av utredarnas och därmed delar av omvärldens syn på kultur och kulturarv.

Tomas tyckte att man i dessa tider då och då kan konstatera att staten inte bryr sig om kultur. Kulturen står inte själv längre. Kulturutredningen talar om samverkan generellt och om ett nytt utbudstänkande – kulturen är en del av och ska samverka med näringsliv och civilsamhälle. Tomas liknade detta förhållande med kulturturismens, där utbudstänkande inte fungerar utan efterfrågan avgör.

Utan att hemfalla åt fullständig nyliberalism, menade Tomas att kulturarvet INTE kan leva utan civilsamhällets ideella aktörer, och att kulturarvet behöver skapa nya smarta allianser med såväl dessa som näringsliv. Så gled samtalet över på kulturarvsbegreppet, detta som kanske avskräcker biblioteken från ABM-samverkan. Var finns exempelvis kulturarvet? Enligt Tomas finns det i huvudet, i händerna och i hjärtat.

Vi kom så att tala om nödvändigheten att vidga ABM till att omfatta en rad verksamheter utanför institutionerna, för att hållbar och långsiktig samverkan ska kunna växa. En annan nödvändighet är att fundera över hur sektorn ska överleva i en tid när skatteuttagen rasar. Vilka argument har vi i sektorn som talar för oss? Kriget om kulturpengar kommer att vara det som vi inom kort kallar kulturpolitik!

Tomas råd till oss, var att vi i vårt samverkande ska ta fasta på ”av och med” (brukarna) och inte ”för och om” (brukarna). Och om jag ska sammanfatta ytterligare goda råd så listar jag följande citat:

Fastna inte i det organisatoriska, utan utgå från vad som behövs göras

Fundera över regional nytta? För vem?

Fundera över nyckeltal som faktiskt mäter och värderar

Försök hitta nya sätt att tänka vad gäller samverkan med näringsliv, för ”ett hotell är sällan själva besöksanledningen”

Här berättade jag kort om de TEM-undersökningar vi gjort i Västernorrland, mer information om detta och annat tillväxtrelaterat finns här: <http://abm.ylm.se/tillvaxt.html> och här <http://abm.ylm.se/pdf/TEM.pdf>

Efter en fikapaus med samtal och chans att titta på Britta Marakatt-Labbas fantastiska broderier <http://www.bildmuseet.umu.se/pressinfo-Labba.html> så fortsatte eftermiddagen med presentationer av ABM-institutioner och ABM-samverkan i Norrland.

Först ut att tala var Cuno som berättade om Arkivnätverk Umeå, ett nätverk som verkat sedan 1990-talet och som idag har ett tiotal medlemmar. Nätverkets främsta uppgift har blivit:

- Gemensamma utställningar med start kring ”Arkivens dag”
- Seminarier
- Erfarenhetsutbyte
- Studiebesök

I nuläget är nätverket en angelägenhet för verksamheter i Umeå, men viljan finns att växa i Norrland och inom ABM-sektorn. <http://www.foark.umu.se/arkivguide/index.htm>

Innan vi rundade av återkopplande vi till det sagda, innan vi tog paus för att senare återsamlas till en (visade det sig) minst sagt improviserad måltid.

Men innan dess fick vi ta del av utställningen ÅTTA ÅRSTIDER. Under ett års tid har Västerbottens-Kurirens fotograf Torbjörn Jakobsson följt en ung renskötande familj i Tärnafjällen, vid höstens sarvslakt, vinterns flyttningar och sommarens kalvmärkning. Med Jakobssons bilder i storformat kommer man den unga familjen mycket nära. Att vara renskötare i Sverige i dag ställer särskilda krav. Samarbeta och gemenskap är förutsättningar för en fungerande tillvaro. På ett imponerande sätt har Torbjörn Jakobsson lyckats fånga livsvillkoren bild. På plats att berätta om utställningen fanns Torbjörn Jakobsson och Sophia Rehnfjell, som är kvinnan i familjen Torbjörn följt.

<http://www.vbm.se/se-och-gora/museet-och-gammlia/utställningar/atta-arstider.html>

Under onsdagen fortsatte vi med presentationer av verksamheter och institutioner. Först ut var Agneta vid Foark <http://www.foark.umu.se/index.htm> , som presenterade projektet "Rara böcker" <http://rara.ub.umu.se/bookview/ipac/booklist.jsp>

Innan vi fick ta del av de digitaliserade böckerna, berättade Agneta, som själv är bibliotekarie, att det är ovanligt med att universitetsbibliotek i ABM-sammanhang. Och Agneta funderade även kring bristen på bokmuseer i Sverige. Vad gäller "Rara böcker" så började det som ett skydds- och säkerhetsprojekt för att skydda gamla, rariteter. Idag är detta en "löpande" verksamhet, och målsättningen för 2009 är att man ska skanna cirka 200 böcker. Agneta välkomnade oss att tipsa om böcker vi vill ska skannas!

På denna presentation följde en rapport från Jämtland. Eva-Marie och Karin berättade om Nordiskt centrum för kulturarvspedagogik, NCK, <http://www.nckkultur.org>

NCK är samverkan med fokus på kulturarvspedagogik och aktörer är landsarkivet, föreningsarkivet, länsbiblioteket, Jamtli och länskulturen. Idag är man ett centrum för att initiera, utveckla, stimulera, kompetensutveckla och sprida kunskap om kulturarvspedagogik. Idag drivs verksamheten som projekt och har man två anställda, en forskningsassistent och en informatör. Ambitionen är en permanent verksamhet, och på sikt en gemensam miljö.

Förutom samverkan kring NCK samarbetar man kring öppet hus, seminarier, stadsvandringar och annat. Under våren har arkiven, Jamtli och Birka folkhögskola en satsning på "daglediga" som man kallar "After work", ett arrangemang som visat sig mycket uppskattat. Allt är exempel på förnyelsearbete och samverkan med aktörer utanför ABM.

Så var det Staffan från DAUM som tog över. <http://www.sofi.se/daum> I nuläget har DAUM en ofantligt stor uppgift att digitalisera och tillgängliggöra insamlat material, som bl. a finns på kassetter. Staffans övertygelse var att materialet på DAUM kommer till nytta någon gång, och att detta gör ett tillgängliggörande nödvändigt. Men som Staffan inflikade under sitt anförande, ansåg han det ibland som ett under att människor överhuvudtaget hittar till DAUM.

Ett problem med individbundet material är att det ibland kan vara svårt att ge åtkomst då "folk pratar om folk".

Staffan påpekade vikten av ett gott samarbete med sina brukare. När människor en gång lånat eller på annat sätt tagit del av material vid DAUM, så återkommer de alltid med ny kunskap i form av rapporter, uppsatser, ytterligare upptagningar etc. "Vi har en krets runt DAUM". Staffan talade även om nödvändigheten att materialet hittar tillbaka till köksborden, för där får det nytt liv, sammanhang och ges ny kunskap. Mycket av DAUM:s material är fria berättelser, för så har man samlat in dialekter. Det gör att materialet är rikt och att det bär på en eller flera historier bortom det rent dialektala.

Ett annat bekymmer vad gäller material vid SOFI, är att merparten ligger i Uppsala och där pågår nästan inga tillgänglighetsprojekt.

Avslutningsvis visade Staffan några alster som man "gjort själv på jobbet", och dessa alster var böcker och häften med berättelser, ordlistor och annat. <http://www.sofi.se/2152>

Ulrica Grubbström och Hillewi Wadensten berättade därpå om det ABM-arbete som Västerbottens museum är involverat i, och man listade följande verksamheter.

ABM-rådet Västerbotten, vilket träffas några gånger per år

Informations Öarna – länk – som just nu byter namn till Alla tiders. <http://oar.vbm.se>

Museet är i färd med att ta över Bildmuseets lokaler och där skapa utökade utrymmen för dokumentärfotografi, konst, regional verksamhet och barnverksamhet. I framtidsplanerna ingår även ett "faktarium" ("Minnesluckan";)), där arkiv, bibliotek och andra samlingar ska ges bättre åtkomst. Miljön ska vara bemannad och den ska byggas upp i dialog. Bland annat har en s.k. dialogutställning om Umeå, forUm, som öppnade 2004 givit värdefull information till museet. Detta arbetssätt vill museet utveckla vidare.

Hillewi betonad att biblioteken alltid varit – och är – en självklar aktör i det västerbottniska samarbetet.

Ulrica berättade avslutningsvis om museets profilområden berättande och dokumentärfoto, vilka båda förutsätter gott samarbete med aktörer utanför museerna.

Till sist berättade jag kort om vår verksamhet vid ABM Resurs <http://abm.ylm.se> med fokus på:

Nätverksbyggande

Omvärldsbevakning

Regional utveckling <http://abm.murberget.se/tillvaxt.html>

Institutionsförnyelse

Fortbildning

Portalen Kulturarv Västernorrland <http://www.kulturarvvasternorrland.se>

Projektet Europeana Local <http://abm.murberget.se/europeanalocal/index.html>

Tomas Olsson sammanfattade våra diskussioner med att konstatera att han tycker att vi "jobbar på bra" här i norr och följande punkter fångade jag:

Hitta – och fortsätt hitta – nya strategiska allianser

Ni (ABM och relaterade) har en bra beredskap inför en regionbildningsprocess

Sök business to business samarbeten, vilket kräver förnyelse vad gäller yrkesrollen

Nyttja webbens möjligheter att arbeta "av och med" istället för "för och om"

Lämna det patriarkala sättet att tolka material (och världen) åt brukare

Lita på varandra, släpp/fördela uppgifter

Fundera över på vilken nivå ni regionala institutioner ska arbeta, lätt att fastna i detaljer

Efter detta var det dags för en avslutande diskussion med fokus på om och hur vi ska gå vidare. På frågan om vi ska gå vidare och bygga ABM-nät i Norrland tolkade jag svaret som entydigt "Ja"! Staffan menade att samarbetsavtalet är bra för DAUM, för materialet täcket mer än Västerbotten och Staffan menade att han ser utvecklingsmöjligheter och att möten i sig fyller en sådan funktion. Cuno var av samma åsikt, HLA är en viktig utgångspunkt för ett norrländskt ABM. Cuno trodde också att det kanske går bättre att brottas med svåra frågor (som hur vi ska samverka med näringsliv t ex.) tillsammans med andra.

Carina menade att ett starkt ABM-nätverk ger nya möjligheter att hitta partners för projekt etc. Hon menade också att man i detta läge bör fundera över hur man ska och bör förhålla sig till den s.k. lokala nivån.

Hillevi funderade över ekonomi, kan man bättre finansiera vissa tjänster i ett starkt nätverk än var för sig. Hillevi funderade speciellt kring s.k. kommunantikvarier. Hillevi tyckte också att vi har möjligheter att hitta nya samarbeten och sätt att verka via webben

Eva-Marie poängterade att vi idag redan har ett gott samarbete och att vi därför har en god grund att börja på. Hon tyckte att ABM Resurs har en uppgift att fylla vad gäller att sprida erfarenheter och att expandera ett redan bra nätverk av aktörer.

Tomas uppmanade oss att vara "klara" om och när en region blir verklighet. Han såg att biblioteken i Västra Götaland var bättre förberedda än museerna, och att det gav museerna en mödosammare väg i regionprocessen. Tomas talade även om distribuerade lösningar och om att vi ska låta intresse-gemenskaper vara med och styra utvecklingen.

Ulrica betonade museernas roll att vara motorer i utvecklingen av (alla) profilområden. Hon såg två viktiga fokusar för ABM-samverkan i Norrland:

Kompetenshöjande aktiviteter

Bättre produkter

Tomas inflikade att ABM kan bli en kraft för hela regionen och att det är viktigt att vi blir bra på att förmedla detta.

Per-Erik ansåg att länsbiblioteken har haft en regional roll under åren och att det arbetssättet kan komma till nytta i ett ABM Norrland. Per-Erik betonade även teknikens roll som plattform för utökad samverkan, något som även Susanne underströk. Susanne betonade även gemensam kompetensutveckling.

Roland underströk att han tyckte att mycket klokt redan sagts och att han ser stora möjligheter för ett ABM Norrland då vi redan har ett gott samarbete. Och oavsett regionalisering, konjunkturer och kulturutredning kan och bör vi utveckla denna. Vi är väl förberedda och det är en viktig faktor.

Som kommunikationsbrygga – tillsvidare – öppnar vi härmed <http://abm.ylm.se/norrland.html> Här kan vi länka till olika verksamheter om ni informerar oss, här kan vi lägga dokument/minnesanteckningar – så får vi se var vart detta tar vägen.

Antecknat av Märta Molin, ABM Resurs

Härnösand den 23 mars 2009